

Vzpomínka na události roku 1968 jako neodlučitelná součást českopolských vztahů

Krzysztof Matuszek

V příštím roce (2018) bude kulaté, padesáté výročí dvou významných událostí v poválečné Evropě, které se konaly koncem 60. let v Československé socialistické republice. První událostí je tzv. „Pražské jaro“, kterým se označuje řada sociálně-ekonomických a politických reforem. Tyto reformy byly zahájeny liberálním socialistou, stoupencem idey „socialismu s lidskou tvář“ – Alexandrem Dubčekem. Za symbolický počátek „Pražského jara“ se považuje datum 5. ledna 1968, kdy vláda Komunistické strany Československa (KSČ) v čele s Alexandrem Dubčekem přijala tzv. „reformní křídlo“. Zatímco druhou událostí, přímo navazující na první událost, byla invaze vojsk Varšavské smlouvy na Československo v noci z 20. na 21. srpna (operace „Dunaj“), jejíž cílem bylo jak zastavení reforem, jejichž úkolem byla liberalizace ekonomiky a demokratizace veřejného života, tak i zavedení tzv. „normalizace“, čili obnovení starého pořádku a obrát Československa od reforem zavedených Dubčekem. Hlavním důvodem přijetí ozbrojené intervence byla jak výtka SSSR, adresovaná československým úřadům, týkající se provádění revizionistické, kapitalistické a antiruské politiky, tak i obava z možného odchodu Československa ze společenství socialistických zemí.

Proč jsou však události roku 1968 tak podstatné pro současné česko-polské vztahy? Odpovědět na tuto otázku bude velmi jednoduché po tom, co si vyslechneme Čechy, kteří do dnešního dne kritizují nedostatek reakcí polské společnosti v té pro ně tak těžké době. Češi nám totiž nevyčítají jen nedostatek podpory, ale i aktivní účast polských vojsk¹ v invazi řízené Sovětským svazem. Není tedy pochyb o tom, že Češi a Slováci mohou vůči nám chovat zášť, když si polská společnost, která v roce 1956 tak dychtivě podporovala maďarské povstalce, o 12 let později zachovala tak nepochopitelnou pasivitu vůči nastalé situaci. Důvodem k hrdosti nemůže být ani skandální chování některých vojáků Polské lidové armády, jako například Stefana Dorného, který 7. září zabil pod vlivem alkoholu dva civilisty a několik dalších ranil. Lhostejnost polské společnosti vůči událostem, které se staly na druhé straně Karpat a Sudet, se zdá zvláště bolestná, když vezmeme v úvahu fakt, že operaci „Dunaj“ kritizovali dokonce sami vůdci některých komunistických zemí, jako například: Josip Broz Tito, Nicolae Ceaușescu nebo Mao Zedong. Vlny protestů plynuly také ze strany vedení komunistických stran západoevropských zemí a dokonce i v Moskvě, v rámci vyjádření odporu, zorganizovali obyvatelé manifestaci na Rudém náměstí.

---

¹ Účast druhé armády polského vojska na operaci „Dunaj“ pod velením brigádního generála Floriana Siwického, která čítala 24 000 vojáků.

Avšak podle mého názoru není kritika podílení se polských vojsk na invazi úplně oprávněná, jelikož Polsko, závislé na SSSR, nebylo zcela suverénní zemí. Ale i tak tehdejší jednání naší společnosti může sloužit jako základ pro kritické ohodnocení. Nepočítajíc několik menších výtržností, bylo jediným a nejznámějším polským projevem odporu vůči intervenci a angažování polských vojsk v operaci „Dunaj“ sebeupálení bývalého vojáka Zemské armády, absolventa filozofie na Univerzitě Jana Kazimíra ve Lvově – Ryszarda Siwce. Stalo se tomu tak v době celonárodních dožíněk, 8. září 1968 na stadionu Dziesięciolecia ve Varšavě. Stojí za zmínku, že to nebyl spontánní čin. Tento čin byl naplánován, o čemž svědčí poslední vůle i slova nahraná na magnetofonové páse:

Lidé, ve kterých možná ještě tkví jiskřička lidskosti, lidského citění, vzpamatujte se! Slyšte můj křik, křik prostého, obyčejného člověka, syna národu, který vlastní i cizí svobodu miloval nade vše, i nad vlastní život, vzpamatujte se! Ještě není pozdě!

Po této události se státní bezpečnostní služba Polské lidové republiky postarala o to, aby se nikdo nedozvěděl o tomto Siwcově dramatickém protestu. Nejlepším důkazem této skutečnosti je dopis jeho ženě na rozloučenou, který byl zadržen na poště. Tento dopis byl napsán krátce před příjezdem do Varšavy, jeho ženě však přišel až po 22 letech. Ryszardu Siwci byl za jeho neoblomný postoj posmrtně udělen Řád Tomáše Garrigua Masaryka I. třídy (Česko – v

roce 2001), Komandérský kříž Řádu znovuzrozeného Polska (v roce 2003) a také Řád bílého dvojkríže III. třídy (Slovensko – v roce 2006). Navíc byl po Ryszardu Siwci v roce 1991 pojmenován nový most v Przemysli a v roce 2009 jedna z pražských ulic, ve které má sídlo Ústav pro studium totalitních režimů, kde byl o rok později odhalen i pomník na jeho památku. Památník připomínající jeho osobu byl postaven i ve Varšavě u Národního stadionu, kde byl za účasti českého velvyslance 5. května 2012 slavnostně odhalen. Do všeobecného povědomí Poláků se osoba Ryszarda Siwce dostala i díky režiséru Macieji Dryglasovi, který v roce 1991 natočil právě mu věnovaný dokumentární film, pod názvem *Ustlyszcie mój krzyk* (Slyšte můj křik).

Události roku 1968 jsou stejně tragické jak pro Čechy a Slováky, tak i pro nás – Poláky. Pro ty první proto, že agrese vojsk Varšavské smlouvy ne jen, že ukončila jejich naděje na upevnění kořisti svobody „Pražského jara“, ale vzala tak i šance na možné další reformy, uvrhla společnost do politické letargie, která trvala přes 20 let až do doby sametové revoluce; a pro ty druhé, kterými jsme my, proto že jsme jako společnost zůstali pasivní, nesnažící se o žádné kolektivní gesta solidarity vůči obyvatelům tehdejšího Československa. V souvislosti s těmito událostmi, i když právě ony nejsou pro nás důvodem chlouby, bychom měli věnovat zvláštní pozornost budování lepších zítřků, společně s našimi jižními sousedy. To by si zajisté Ryszard Siwiec, pro kterého byla svoboda a pravda nejvyššími hodnotami, přál..